

בכורה בנוזיד עדשים

"וַיֹּאמֶר עֲשׂוּ הַנֶּה אֲנֹכִי הוֹכֵךְ לְמוֹת וְלָמֹת זֶה לִי בְכֹרָה ... וַיַּעֲקֹב נָתַן לְעֲשׂוֹ לְזֶה וּבְנוֹזִיד עֲדָשִׁים וַיֹּאכְלֵם וַיִּשְׂתֵּי וַיִּקְּם וַיִּלְךְ וַיִּבֹז עֲשׂוֹ אֶת הַבְּכֹרָה" (בראשית כה לב-לד)¹

בראשית רבה פרשה סג סימן יד

זו עשויה כגלגל, כך העולם עשוי כגלגל. מה עדשה זו אין לה פה, כך אָבֶל אסור לו לדבר. מה עדשה זו יש בה אָבֶל ויש בה שמחה, כך, אָבֶל - שמת אבינו אברהם, ושמחה - שנטל יעקב את הבכורה. "ויאכל וישת" - הכנים עמו כת של פריצים, אמרו: נאכל משלו, ונצחק עליו. ורוח הקודש אומרת: "ערוך השולחן" (ישעיה כא ה) - סדר פתורא, "צִפְּהָ הַצִּפִּית" - סדר מנרתא ...² "קומו השרים" - זה מיכאל וגבריאל, "משחו מגן" - כתבו שהבכורה ליעקב. תני בר קפרא: ולפי שהיו משחקים, הסכים הקב"ה ושחק עמהם וקיים הבכורה ליעקב. מנין דכתיב: "כה אמר ה' בני בכורי ישראל" (שמות ד).³

"ויקם וילך" - רבי לוי אמר: מעולמו יצא. "ויבז עשו את הבכורה" - ומה בזה עמה? א"ר לוי: תחית המתים בזה עמה, זהו שכתוב: "בבוא רשע" (משלי יח ג) "בבוא רשע" - זה עשו ... "בא גם בוז" - שבא בזינו עמו, "ועם קלון חרפה" - שנתלזה לו קלונו של רעב ואין חרפה אלא רעב ... "ויהי רעב בארץ".⁴

מדרש אגדה (בובר) בראשית פרק כה

"ויעקב נתן לעשו לחם ונוזיד עדשים" - וכי בעד לחם ונוזיד עדשים מכר את בכורתו? מלמד שכך מנהג התגרים לאחר שיעשו סחורתם שמאכילים ומשקים לסוחרים.⁵

שבת שלום

מחלקי המים

¹ זהו המקור לביטוי "למכור בנוזיד עדשים", במשמעות של מחיר פגוט.

² עשו בא עם חבורת הפריצים שלו לשחוק על יעקב, הם מבקשים לאכול ולזלול כאן ועכשיו. רוח הקודש כאילו אומרת: בסדר, תערכו שולחן, תסדרו את הפת ותדליקו מנורה. תשבועו ותתהוללו. את החשבון והמשמעות לאן כל זה מוביל, אני כבר רואה.

³ העברת הבכורה מעשו ליעקב לא הייתה דבר פשוט. רק אחרי שעבוד מצרים וכל שאר התלאות שעבר יעקב, כולל שינוי שמו מיעקב לישראל, התקיימה הבכורה בידו. ויש גם דעה שרק במעמד הר סיני אוששה העברת הבכורה ליעקב.

⁴ נזיד עדשים הוא דבר פגוט ערך ומוזיל את ערך הבכורה. אבל הוא המטבע ההולמת לכל המעמד המביך והבזוי הזה של איש שבא עם חבורת פריצים מורעבים וכל מה שמעניין אותם זה אוכל. "הלעיטני נא" - אומר עשו - אמר ר' יצחק בר ר' זעירא: עשו פער פיו כגמל. אמר: אפתח פי ואתה מכניס" (במדבר רבה כא כ).

⁵ וכך מפרש גם רשב"ם על הפסוק בבראשית פרק כה פסוק לא: "מכור לי חלק בכורתך ... ואחר כך אתן לך המאכל לעדות ולקיום. כדרך שמצינו ויאכלו שם על הגל לקיום ברית בין לבן ליעקב". היינו, המכירה לא הייתה בעבור נזיד עדשים אלא בכסף. נזיד העדשים לא היה אלא האות, ה"מזל וברכה" לקיום העסקה.